

mindig helyreállítja.” Az emberi létállapot egzisztenciális szempontú értelmezésének legfontosabb mozzanata a *condition humaine* megszüntethetetlen és meghaladhatatlan végessége, amely a halálról való tudásban ölt explicit formát.

E témakörök áttekintésekor az olvasó egységes képet kap a szeretettel és megbecsüléssel áthatott apa-fiú kapcsolatról – amely a szerző személyes életének egyik legfontosabb alappillére, valamint Várkonyi Nándor irodalom- és kultúrtörténeti munkásságáról is, amelyen keresztül feltárulnak a XX. századi magyar szellemi élet azon fontos mozzanatai, melyek a szerző életére és világnézetére szintén döntő hatást gyakoroltak. Ezek között a legfigyelemreméltóbb a Kodolányi János és Várkonyi Nándor közti mély és őszinte barátság, amely nem pusztán az apa szakmai munkásságára gyakorolt döntő hatást, hanem olyan tehetséges kortársak szellemi fejlődésére is, mint Rajnai László, Rába György vagy Bécsy Tamás.

Összességében elmondható, hogy az olvasó, akár folyamatosan, részről részre haladva, akár egyes egységeket kiragadva tanulmányozza a könyvet, mindenképpen sokoldalú intellektuális élményben részesül,

emellett – valamennyi hivatkozott diszciplína területén nyitottá válik további ismeretek befogadására. Ez kiváltképpen érvényes az ember biológiai és pszichológiai lényegfogalmára, valamint a világegyetemben elfoglalt metafizikai pozíciójára vonatkozó fejtegetésekre. E ponton tárul fel a mű legnagyobb értéke: az ember lényegéről folytatott diskurzus keretei között eredményesen kapcsolja össze az egzakt matematikai alapokon nyugvó természettudományos ismereteket az emberiség humán kultúrateremtő tevékenységére támaszkodó szellemtudományi megközelítéssel.

A kötet gyenge pontjaként emelhető ki a szöveg nyomdai munkálatai során ejtett elírások, helyesírási és egyeztetési hibák időnként zavaró jelenléte, néhány helyen bizonyos gondolati tartalmak ismétlődése, illetve egyes tudományos problémákra vonatkozó érvelésekben a fogalmi és módszertani szabatoság hiánya. Elsősorban erre vezethetők vissza a tudományos kérdéseket taglaló fejezetekben is előforduló túlzottan elfogult és olykor pontatlan állásfoglalások. E fogyatékoságok azonban elhalványulnak a mű értékeinek fényében.

Tóth Gábor

Angyali valóság, titok-valóság

Tóth Sándor:
Följegyzések a hegyen,
Szent István Társulat, 2014.

Ha Tóth Sándor legutóbbi prózakönyvének teológiai-néprajzi-irodalmi fogantatású kötetnyitó írását olvasza az ember, abban a szellemiségben mártózik meg már a „belépés” pillanatában, amely könyve egészére meghatározóan jellemző. Hogy mi ez a szembetűnő jelenség? A hatalmas ismeretanyag, a könnyed és merész asszociatív készség, a különféle művészeti ágaknak meglepő, s mégis magától értetődő egymás mellé rendelése. Így csak az képes írni, aki maga is félig a föld felszíne fölött jár, kinek alapélménye eredendően metafizikai, aki az elme számára felfoghatatlant próbálja rendszerbe fogni, egységben láttatni. Ebben a világképben minden mindennel összeér, egymást erősíti; a legegyszerűbb tárgy is önmagán túlmutató jelentéssel bír. A külső és belső világ egymásra hangolódásának megléte elengedhetetlen feltétele a dolgok, történések rejtett szálainak felfedezésére.

A már említett kötetnyitó írás, az *Angyali valóság* Rimay Jánosnak a Balassi-fivérek, Bálintot és Ferencet megidéző epicédiumával indul, egészen konkrétan a Raphael főangyal közbenjárását kérő isteni beavatkozás soraival. (Zrinyi örökli meg és viszi tovább ezt a toposzt jó félszázaddal később a *Szigeti veszedelemben*.) Az angyal közvetítő szerepének ősforrását Tóth Sándor nem is annyira a *Bibliában* jelöli meg elsődlegesen, hanem az embernek abban az igyekezetében, hogy a kozmosz részecskéi között elhelyezze őt is, az angyalt, aki létével, küldetésével, jószolgálatával valamiféle rendet teremt a világban. Az Erdélyi Zsuzsanna által felkutatott archaikus népi imádságok alvó kincsei között szép számmal találunk olyan esti imádságokat – erre Tóth Sándor is kitér esszéjében –, amelyekben az angyal az ember mindennapjainak szakrális védelmét teremt meg.

A metafizikus érzékelés és gondolkodás a transzcendentális felé nyit utat. Ennek kapcsán beszél Tóth Sándor arról, hogy létezik olyan élet (a kevesek, a kiválasztottak élete), amely mindvégig magában őrzi

azt a gyermeki lelkületet (tisztaságot), amelyről az evangéliumokban Jézus ejt szót az Isten országának eljövetele kapcsán, s amelyről Pál apostol mint a legfőbb kegyelmi ajándékról emlékezik meg. Mozart teljesség igényű zenéjét ebben a megközelítésben interpretálja, egyenes összefüggést lát a mindvégig megőrzött gyermeki lelkület és a Végtelent ostromló zene hangjai közt. „A Mozart-évben több tanulmány látott napvilágot – írja –, amely művei tükrében közelíti meg a zeneköltő valódi arcát, amelyen észrevenni a szelíd, a Végtelen előtt gyermekké váló tekintetet.” Vizsgálódásaiban, még mindig Mozart kapcsán „dal- lam és erkölcs”, „szépség és moralitás” párhuzamáról értekezik, hogy aztán felvesse a legfontosabbat, az alázat kérdését, mint a nagy művészet legfontosabb morális pillérét. Észrevételei, megállapításai sosem maradnak az elvontság szintjén, meditációit költészetből vett példákkal, képekkel, szobrokkal illusztrálja. Ekként kerülhet Giuseppe Sammartino *Fátyolozott Krisztus* szobra és a metafizikus költészet egyik legnagyobb alakjának, Rupert Brooke-nak verse ugyanannak a gondolatiségnek a megjelenítőjévé. De az alázat mint erkölcsi imperatívusz felbukkan egy tágabb összefüggésben is, ekként: „Felejt- hetetlen számomra a misztikusoknál nem ritkán elmélkedésükbe fűzött mondat, amely szerint bármely politikai vagy más hatalom magaslatán az alázatos- ság annak a gyermeknek(!) a sebezhetősége, aki Bet- lehem jászolában fekszik, meg azé a harminchárom éves fiatalemberé, akit megfeszítettek.”

Misztikus elragad(tat)ás és alázat. Ez a két rokon érzés, vonzalom vezeti Tóth Sándor tollát, vigyen útja akár szűkebb pátériája, a Mátravidék, akár zenei, költés- zeti, képzőművészeti élményei közelébe.

A gondosan komponált kötet külön fejezetben szól azokról az ismert személyekről, akik tanítói, meste- rei, pályatársai voltak a szerzőnek. A megidézett ala-

kok legtöbbször az Új Ember, a Vigilia szerkesztőségi szobáiból lép elő, ahol Tóth Sándor is évekig, évtize- dekig dolgozott, s dolgozik ma is. Az olvasó nem fe- lejti Kunszery Gyulát, az egyik legszebb portrét arról az emberről, aki mindig, mindenütt a keresztény értékrend szerint élt és ítélkezett. A Rákosiék börtö- nébe hurcolt költő, újságíró kínvallatója egy nem kis tehetséggel rendelkező grafikus volt. A sötét eszten- dők múltával Kunszery visszakerül a katolikus lap szerkesztőségébe, s egy napon mappájában rajzok- kal, szobája ajtajában megjelenik az ávós verőember. Egymásra ismernek. S megtörténik a csoda. Az ávós sűrű bocsánatkérésére, Kunszery csak ennyit mond: ugyan, a mi törvényünk nem kérdezi, mit vétettél el- lenem. Az ávós megsemmisülten, könnyezve hallgat, az egykori áldozat pedig dicséri a képeit.

Van még egy írás, amely a Sík Sándorra, Rónay Györgyre, Bálint Sándorra, Jáki Sándor Teodózra em- lékező portrék mellett megindított, s ez a *Gőzös*: az Apáról írt felejtethetetlen visszaemlékezés. A recenzió műfaja nemigen engedi meg a személyes hangot, mégis legszívesebben ezt mondanám: itt markoltad meg a szívemet leginkább, Tóth Sándor. Az Édes- apáról írt soroknál. Ebben a portréban, egy emlék- képbe oltva együtt van mindaz, amit a létről, a maté- riáról és a transzcendenciáról el lehet mondani: az apa, aki masinisztaként szolgál a vasúton, később templomi harangozó. Ugyanazzal a kézmozdulattal húzza a harang kötelét, amellyel a mozdonyt is moz- gasba hozta.

A *Följegyzések a hegyen* írásait a személyes hang hozza közelségbe. Ennek a személyes hangnak kö- szönheti a könyv a stílusát, olvasmányosságát. Ez a hang a szerző alkatából fakad, abból a törekvéséből, hogy a retináján és lelkületén átszűrt világból minél többet adhasson át olvasóinak.

Gy. Szabó András

Látogasson el a Magyar Napló webáruházába, ahol kedvezményes áron vásárolhatja meg kiadványainkat:

Vers • Próza • Dráma • A Magyar Irodalom Zsebkönyvtára • Nyitott Műhely albumsorozat • Mesekönyvek
Németh László irodalomtörténete • Ismeretterjesztő könyvek • Műfordítások • Művészeti albumok
Szociográfia • Irodalomtörténet, tanulmány, esszé • Antológiák ► www.magyarnaplo.hu